

УДК 378.011.3-051:67/69(480+477)

Жерноклеєв І. В.*

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ФІНЛЯНДІЇ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються шляхи, що забезпечують успішне використання досягнень фахової підготовки учителів технологій Фінляндської Республіки в освітній практиці вищої школи України. Насамперед основну увагу приділено змісту й ефективності сучасної фінської моделі підготовки майбутніх учителів технологій. У представленій роботі визначено чинники технологічної освіти Фінляндії, що мають прямий вплив на якість фахової підготовки майбутніх учителів технологій. Як один зі шляхів упровадження складових зазначеного фінського досвіду було апробовано творче використання можливостей Навчально-наукового центру технологічної і професійної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова на базі загальноосвітнього навчального закладу й обґрунтування позитивного характеру отриманих результатів.

Ключові слова: технологічна освіта, фахова підготовка вчителів технологій, професійні компетенції, практико-орієнтований підхід, інтеграційні зв'язки.

Традиційно важливим чинником для фінського суспільства і його освітньої системи залишається підготовка кваліфікованого вчителя технологій, трудового навчання (käsityö) як людини творчої з високим рівнем сформованості професійних компетенцій і навичками подальшої самоосвіти. До того ж освітні здобутки у Фінляндській Республіці забезпечуються високим рівнем інтеграції не тільки на основі традицій, але і новітніх педагогічних технологій, що призвело до значних успіхів та інтенсифікації науково-педагогічних розробок у галузі технологічної освіти.

Фінляндія, як зазначає І. Ширшова [3], є однією з першовідкривачів і визнаних авторитетів у галузі передових педагогічних ідей (слайд-педагогіка, школа для батьків, педагогіка інтеграції і т. ін.). Так, якщо педагоги середини 19 століття на чолі з визнаним батьком-засновником фінської національної світи У. Сигнеусом започаткували підготовку вчителів технологій та шкільний предмет «Ручна праця», то їх колеги (Е. Ахо, Т. Кананоя, О. Атіо, Я. Лавонен, А. Разінен, Ю. Пелтонен, Ю. Кантола та ін.) наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття теоретично і практично вибудували найкращу систему освіти, докорінно змінивши педагогічний світогляд і сучасну парадигму освіти в Європі та світі. Важлива особливість сучасної системи освіти Фінляндії – широка відкритість для міжнародного співробітництва та обміну досвідом у галузі освіти. Доказ тому – створені державою Посольство з експорту освіти, Організація EduCluster Finland, заснована Національним комітетом освіти Фінляндії, регіональними та муніципальними органами управління, де на постійній основі здійснюється трансляція зразків «кращої освітньої практики» як у самій Фінляндії, так і в інших країнах.

Однак потрібно пам'ятати, що національна система технологічної освіти в Фінляндії є оригінальною за власними організаційними структурами, формами і змістом, які зумовлені специфічними рисами традиційних і сучасних моделей з відповідними суспільними пріоритетами. Це означає, що на сучасному етапі розвитку фахова підготовка учителів технологій в Україні в ході її інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору потребує наукового обґрунтування не стільки в обміні знаннями, засобами, методами навчання й виховання, скільки у формуванні, виявленні й аналізі системних складових зарубіжного досвіду з метою творчої імплементації найкращих його зразків в освітню практику вітчизняної вищої педагогічної школи.

Така підготовка має на науковій основі озброїти студентів і учнів системою технологічних, технічних, економічних, естетичних, екологічних знань і умінь, розвивати в них мотиваційні й дозвільні здатності до творчої самореалізації у сфері технологічної освіти, до практичного забезпечення особистої життєдіяльності та суспільства в умовах

*© Жерноклеєв І. В.

ринку.

Те, на що першочергово спрямовано розвиток реформи системи освіти в нашій країні, зосереджується на якості педагогічної освіти, яка становить фундамент сучасної системи безперервної освіти.

Одним з основних показників успішності системи освіти є підготовка педагогічних кадрів. У Фінляндії професія вчителя – одна з найбільш шанованих і затребуваних. Професія вчителя в Фінляндії – це гарантія високоякісної освіти й хорошого заробітку. Найбільший конкурс – 10 і більше осіб на місце – традиційно виявляється на педагогічні відділення університетів.

Метою цієї статті став аналіз досягнень у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій Фінляндської Республіки та виявлення шляхів і механізмів для можливого творчого використання позитивного досвіду цієї країни в освітній практиці вищої школи в Україні.

Аналіз наукових літературних джерел засвідчив, що в широкому спектрі теоретичних і практичних проблем зарубіжної педагогіки, виявлення інтегративної сутності освіти, розгляду основних тенденцій розвитку університетської освіти значний науковий внесок зробили вітчизняні вчені Н. Абашкіна, Є. Бражник, Б. Вульфсон, О. Джуринський, К. Корсак, В. Мадзігон, Н. Нічкало, Л. Пуховська, О. Романовський, А. Сбруева, В. Сидоренко, О. Сухомлинська. Північноєвропейські вчені (А. Аламакі, С. Йохансон, Т. Кананоя, Ю. Кантола, М. Лінд, Г. Торбйорсон, А. Хедман) у різні часи визначали потребу забезпечення освітнього середовища на базі школи з подальшою перебудовою структури і змісту фахової підготовки майбутніх учителів технологій. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що сучасна Європа надає великого значення фаховій підготовці вчителя до педагогічної діяльності.

Вивчення успішного педагогічного досвіду Фінляндської Республіки дозволяє розглядати інноваційні процеси в підготовці майбутніх учителів технологій як цілий комплекс серйозних змін в освітній системі, особистісній і професійній сферах майбутнього фахівця. Університети та інститути Фінляндії не тільки досягли, а й постійно підтримують високий рівень якості освіти. Це стосується як викладання, так і науково-дослідної роботи, створення комфортних умов для навчання та проживання студентів і аспірантів. Усе це супроводжується доброзичливим ставленням професорсько-викладацького складу, широким вибором курсів, пропонованих зокрема й англійською мовою, що дозволяє залучати до Фінляндії все більшу кількість іноземних студентів. Під впливом досягнень передового педагогічного досвіду та педагогічної науки Фінляндії сучасна підготовка педагогів систематично наповнюється новим змістом й удосконалюється [1].

Північноєвропейські колеги вчасно дійшли висновку, що система вузькопредметної орієнтованості освіти не дозволяє в повному обсязі здійснювати фахову підготовку майбутнього вчителя технологій без:

- створення сучасного освітнього середовища для вдосконалення підготовки майбутніх педагогів на базі загальноосвітнього навчального закладу, що забезпечує формування позитивної мотивації до навчання;
- ефективної інтеграції загальнотеоретичної, професійно-практичної підготовки, зокрема на основі інтерактивних технологій;
- теоретичної та практичної готовності опанувувати методику навчання технологій з метою успішного проходження педагогічної практики;
- управління особистісно-професійним розвитком студентів через включення в науково-дослідницьку та творчу виробничу діяльність з метою реалізації своїх досягнень у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців
- виявлення і творчого впровадження вітчизняного і зарубіжного передового педагогічного досвіду в процесі урочної діяльності;
- самостійного вдосконалення знань і вмінь з галузі науково-педагогічної діяльності

– аналізувати, спостерігати, розробляти і застосовувати методи наукового дослідження [4].

Однак потрібно зазначити, що жодні освітні реформи, тим більше відповідно до західних моделей, до інновацій в Україні не призведуть. Щоб узагалі запустити процес упровадження інновацій в країні, насамперед потрібен дієвий механізм упровадження інновацій і потрібні педагоги-науковці, виконавці, які володіють необхідними фаховими компетенціями. Спробуємо розглянути дієвість такого механізму на прикладі вітчизняної фахової підготовки майбутніх учителів технологій (спеціальність: 014 «Середня освіта. Технології»), що включає в нормативній частині важливий цикл професійної та практичної підготовки.

У європейській практиці технологічної освіти фахова діяльність педагога оцінюється насамперед через результати, що демонструються тими, хто навчається. Поняття результату, як уже було зазначено, безумовно, пов'язано з поняттям якості освіти, що базується на освітній моделі, яка довела свою ефективність на практиці – насамперед там, де освітній процес відбувається в тісному зв'язку науково-дослідної роботи з практикою. І в цьому полягає сильний бік системи підготовки вчителів фінської загальноосвітньої школи. Так звана «клінічна» фахова підготовка педагогів (the clinical model) – аналог інтернатури медичного вишу – передбачає інтенсивну практику. Щоб вибудувати свій стиль викладання, початківцю-вчителю потрібно вже під час навчання активно практикуватися в школі. У більшості університетів Фінляндії, які займаються підготовкою вчителів, є свого роду «клінічна база» – партнерські школи для стажування студентів [7].

На основі чинної європейської «двофазної» моделі підготовки майбутніх учителів технологій нами було розроблено концепцію Навчально-наукового центру підготовки технологічної і професійної освіти як окремого підрозділу Інженерно-педагогічного факультету Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (далі – ННЦ). В основі діяльності ННЦ було визначено науково-дослідницький та практико-орієнтований характер фахової підготовки студентів в умовах середнього загальноосвітнього навчального закладу. Загалом він становить собою не просто шкільну майстерню з допоміжними приміщеннями, а своєрідний методичний та освітній центр широкого профілю, де створено всі умови для групової та індивідуальної навчальної роботи студентів на повноцінних робочих місцях вчителя і учнів (забезпечених у достатній мірі матеріалами, вимірювальним і робочим інструментом, верстакami, верстатами, допоміжним обладнанням і пристроями, наочними посібниками і т. ін.). Тут зібрано підручники, довідники, звіти з усіх галузей знання й технології, відеоматеріали, а також комп'ютери й оргтехніка, за допомогою яких можна здійснювати педагогічну діяльність на посаді вчителя з вирішення вимог програми трудового навчання в основній школі.

Представлена організація навчального процесу дозволяє здійснювати поглиблену підготовку, що полягає у всебічному зануренні майбутніх учителів технологій у процес вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Шлях фахової підготовки в реальному середовищі обраної професії під керівництвом досвідченого викладача-методиста дозволяє насамперед використовувати широкий перелік інноваційних педагогічних технологій, успішне здійснення науково-дослідної та проектно-технологічної діяльності. Така реалізація можливостей інтеграційних процесів і підходів в освіті, як свідчить успіх фінського освітнього досвіду, свого часу зумовила створення інтеграційних курсів як один зі шляхів подолання фрагментарності знань студентів, економії навчального часу за рахунок уникнення зайвих дублювань навчального матеріалу суміжних чи близьких дисциплін, удосконалення професійної компетентності через формування в результаті об'єднання розрізнених теоретичних і практичних знань, умінь і навичок довкола найсуттєвіших змістових і структурних зв'язків між компонентами навчального матеріалу [8].

Вищезазначене дозволяє обґрунтовано забезпечувати впровадження наукової організації навчально-виховного процесу фахової підготовки майбутніх учителів технологій шляхом створення умов для використання інноваційних педагогічних технологій як вітчизняного, так і зарубіжного походження.

Алгоритм використання передового зарубіжного досвіду (у нашому разі системи фахової підготовки вчителів технологій у Фінляндії) насамперед передбачає сформованість в українських студентів ґрунтовних теоретичних знань зі спеціальності. Для цього викладачі університету проводять курси лекцій циклу професійної та практичної підготовки на базі загальноосвітнього навчального закладу для ознайомлення студентів з основами професійно-практичної складової діяльності з обраного фаху.

Надалі, згідно з практико-орієнтованим характером фінської системи освіти, потрібно забезпечити закріплення й апробацію теоретичних знань на практиці. Для творчого використання вищезазначеного досвіду вітчизняні викладачі в умовах навчально-наукового центру проводять зі студентами практичні заняття з формування знань з технології проектного навчання в учнів основної школи, розроблення творчих педагогічних проєктів. У міжсесійний період педагоги організують роботу у школах для поглибленого проектного навчання школярів за програмами технічних гуртків і реалізують свої науково-дослідні завдання у процесі практичної роботи з учнями. У разі виникнення різного роду ускладнень викладачі проводять для них групові та індивідуальні консультації.

Постановка практичних завдань практико-орієнтованого змісту освіти докорінно змінює ситуацію. У підсумку вирішального значення набувають індивідуальні практичні навички, які студенти демонструють на конкретному місці роботи, висувають групи й викладачу, доводять за допомогою завершеного об'єкта праці. У процесі практики на реальних робочих місцях учителя або учнів студент може виконати кілька об'єктів праці, які ввійдуть в його «портфоліо» [5].

Наступний важливий елемент фінського досвіду – це обов'язковий самоаналіз і корекція за необхідності власної індивідуальної траєкторії особистісно-професійного розвитку. Цей процес нагадує осмислення, самооцінку студентом власної навчальної діяльності й освоєння та реалізацію інноваційних технологій, що сприяють задоволенню освітніх і професійних потреб і здобутків [2].

В умовах ННЦ вищезазначений аспект фінського досвіду було імплементовано через самостійну роботу майбутніх учителів технологій з осмислення та творчого аналізу змісту і результатів науково-дослідної роботи. З цією метою для студентів-практикантів, які проходили виробничу педагогічну практику в загальноосвітньому навчальному закладі, на базі НМЦ організуються проміжні конференції за підсумками апробації технологій проектного навчання на уроках технологій. На цій стадії важливо, щоб майбутні вчителі технологій здобули вміння адекватно оцінювати свій власний рівень професійної компетентності з фаху, обмінювались набутим теоретичним і практичним досвідом, вчасно виявляли й попереджували типові труднощі, що виникають у процесі підпрактики.

Викладачі продовжують проведення планових лекційних і практичних навчальних дисциплін методичного циклу на базі загальноосвітнього навчального закладу та консультації за змістом і напрямками, що пропонуються студентами. Навчання на цьому етапі передбачає забезпечення формування в майбутніх учителів технологій необхідних теоретичних і практичних знань і вмінь з підготовки та проведення уроків, пов'язаних безпосередньо з інноваційною складовою і проектно-технологічною діяльністю.

Творчий аспект, що завершує наш розгляд механізму використання досягнень фахової підготовки вчителів технологій Фінляндії в освітній практиці вищої школи України, насамперед передбачає у групі студентів взаємообмін інформаційними і навчальними матеріалами з конкретного творчого проєкту на уроках технологій, тобто

навчання проектної діяльності й організації навчального проектування за навчальними програмами, що стосуються фахової підготовки майбутніх учителів технологій. Таке навчання, що ґрунтується на методиках, апробованих фінськими методистами, уже продемонструвало позитивний навчальний ефект у реаліях українського середнього загальноосвітнього та вищого педагогічного навчального закладів. Занурення у проектно-технологічну діяльність на уроках трудового навчання дозволяє майбутнім учителям технологій набувати професійних знань, умінь і навичок, більш поглиблено та якісно ознайомитися на практиці з усіма особливостями та підходами до використання проектно-технологічної методики навчання школярів на уроках трудового навчання на базі середнього загальноосвітнього навчального закладу, а також розвинути професійні компетенції із зазначеного виду педагогічної діяльності.

Що стосується педагогічної практики на базі загальноосвітньої школи, то саме в цей час забезпечується найвищий рівень інтеграції освітніх процесів у підготовці майбутніх учителів технологій через індивідуалізацію навчального процесу для кожного студента-практиканта. Педагогічна практика студентів може відбуватися як у школах зі спеціальними можливостями виробничої педагогічної практики, так і в звичайних школах. Особистий контакт між студентом-практикантом і учнем дозволяє досягати максимального результату поглибленого практичного навчання майбутнього вчителя технологій. В умовах педагогічної практики студент, орієнтований на імплементацію інтеграційних зв'язків під час теоретичних і практичних занять безпосередньо на робочому місці з учнями школи, визначає зміст навчального матеріалу через творче опрацювання і на основі запропонованого в навчальній програмі [6].

Саме забезпечення інтегрованості з навколишнім середовищем, суспільством, людиною, виробництвом, тобто професійна діяльність з «оптимальною вбудованістю» майбутнього педагога у світ новітніх педагогічних технологій і поєднання його з традиційними цінностями свого народу визначатиме майбутнє педагогічної освіти України.

Таким чином, педагогічна наука у XXI столітті обов'язково продовжуватиме вивчати і творчо впроваджувати досягнення системи освіти Фінляндської Республіки щодо фахової підготовки майбутніх учителів технологій.

Навчально-матеріальне забезпечення майбутніх учителів технологій формується не просто в аудиторіях, лабораторіях, майстернях – це переважно навчально-методичні центри широкого профілю, де передбачено всі умови для групового й індивідуального навчання майбутніх спеціалістів. Викладач у таких умовах виконує функції неупередженого експерта з професійних знань, умінь і навичок, консультанта творчого проекту, наставника майбутнього вчителя технології. Окрім цього, теоретичний і практичний досвід роботи професорсько-викладацького складу Навчально-наукового центру підготовки технологічної і професійної освіти з майбутніми педагогами професійного навчання демонструє, що чим ширше використовується інноваційне середовище НМЦ, тим швидше і якісніше формується потреба студентів в особистісному розвитку і вдосконаленні професійно-педагогічної майстерності на основі вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Література:

1. Кайзер Р. Почему мы не можем быть как финны? USA : Common Dreams. 2005. 58 p.
2. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: монографія. К.: Вища шк., 1997. С. 12-13.
3. Ширшова И. А. Подготовка современного учителя: опыт Финляндии в сфере педагогического образования. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. 2014. Том 27(66) № 4. С. 26-35.
4. Alamaki A. Trends in Technology Education in Finland (Publication Series B. Research Reports No. 233). The University of Turku Turku, Finland. 1999. 56 p.

5. Teacher education in Finland. Present and future trends and challenges / Telia Ed. *Studia Pedagogica*, Helsinki, 2000. № 11. P. 21-43.
6. Kantola J. Through education into the world of work / J. Kantola, P. Nikkanen, J. Kari, & T. Kananoja 11 Uno Cygnaeus, the Father of Technology Education. Jyvaskyla University .Institute for educational research. Jyvaskyla: Jyvaskyla University Press, 1999. P. 9-17.
7. Rasinen A. Developing Technology Education: In Search of Curriculum Elements for Finnish General Education Schools. Doctoral dissertation. Jyvaskyla studies in education, psychology and social research. 2000. 171 p.
8. Zhernoklieiev I. Preparing of the technology teachers in Ukraine for forming of the positive motivation of the pupils craft activity in the conditions of the Eurointegration processes. *Technika - Informatyka - Edukacja. Uniwersytet Rzeszowski*. 2009. Tom XI. P. 100-105.

Жерноклеев И. В.

ПУТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДОСТИЖЕНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ ФИНЛЯНДИИ
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются пути, обеспечивающие успешное использование достижений профессиональной подготовки учителей технологий Финляндской Республики в образовательной практике высшей школы Украины. Прежде всего основное внимание уделено содержанию и эффективности современной финской модели подготовки будущих учителей технологий. В представленной работе определены факторы технологического образования Финляндии, имеющие прямое влияние на качество профессиональной подготовки будущих учителей технологий. В качестве путей внедрения элементов рассматриваемого финского опыта было апробировано творческое использование возможностей учебно-научного центра технологического и профессионального образования на базе общеобразовательного учебного заведения и обоснованно позитивный характер полученных результатов.

Ключевые слова: технологическое образование, профессиональная подготовка учителей технологий, профессиональные компетенции, практико-ориентированный подход, интеграционные связи.

Zhernoklieiev I. V.

WAYS OF USE OF ACHIEVEMENTS OF PROFESSIONAL FINNISH TECHNOLOGY TEACHERS
TRAINING IN EDUCATIONAL PRACTICE OF THE UKRAINIAN HIGHER SCHOOL

The article is devoted to the consideration of the ways ensuring the successful use of the achievements of the professional technology teachers training of the Republic of Finland in the educational practice of the higher school of Ukraine. First of all, we consider the content and effectiveness of the modern Finnish model of future technology teachers training. The presented work defines the factors of technological education in Finland, has a direct impact on the quality of educational of the future teachers. Thus, one of the ways to introduce the components of this Finnish experience wis the creative use of the possibilities of the educational and scientific center for technological and vocational education on the basis of a general educational institution and the reasonably positive nature of the results obtained. In the European practice of technological education, the professional activity of the teacher is evaluated, through the results shown by those who are studying. The concept of the result, as already mentioned, is, related to the notion of quality education, which is based on an educational model that has proven its effectiveness in practice. The educational process takes place in the close connection of research work with practice. And this is the strength of the teacher training system for the Finnish general school. The so-called «clinical» professional teachers training (the clinical model) is an analogue of an internship of a medical school, which implies intensive practice.. In most Finnish universities that train teachers, there is a kind of «clinical base» – partner schools for internships with students.

Key words: technological education, professional training of technology teachers, professional competencies, practice-oriented approach, integration ties.